

‘I just happened to be a pregnant man’

Transgender, een begrip dat niet (een) is

Marieke van Eijk

Op 3 april 2008 opent de ‘vrouw der vrouwen’ Oprah Winfrey haar nieuwste uitzending:

‘Today, an all new Oprah. This is Thomas, a 34-year old male, happily married, and ... pregnant. It’s the story that has the media buzzing and people talking. Thomas and his wife, Nancy, are a happily married couple who run a small business, live in a normal neighborhood and are expecting their first child. So why are they making headlines around the world? The husband, Thomas, is the one who’s pregnant.’¹

Haar gast is Thomas, een witte Amerikaanse man en ... zes maanden zwanger, een combinatie die veel stof doet opwaaien. Het item is opgepikt naar aanleiding van Thomas’ persoonlijke en intieme relaas van zijn zwangerschap in een Amerikaans LGBT(Lesbian-Gay-BisexualTransgender)-tijdschrift, *The advocate* (Beatie, 2008). Thomas ontdekt in het begin van zijn puberteit dat hij zich comfortabeler voelt in mannenkledij en zich niet identificeert als meisje. Als twintiger begint Thomas zichzelf testosteroninjecties toe te dienen. Enkele jaren nadien laat hij ook zijn borsten verwijderen. Hij besluit samen met zijn huidige partner Nancy zijn reproductieve organen te behouden om de mogelijkheid open te houden zwanger te worden en eigen kinderen te krijgen. Na een eerste mislukte poging wordt Thomas in oktober 2007 via een ano-

nieme zaaddonor en inseminatie zwanger. Zijn wens kinderen te krijgen is hiermee in vervulling gegaan. Op de vraag van Oprah of hij zich door zijn zwangerschap meer vrouw voelt, stelt Thomas: ‘I have a very stable male gender identity. I see pregnancy as a process, and it doesn’t define who I am. It’s not a male or female desire to want to have a child ... it’s a human desire. I’m a person, and I have the right to have my own biological child’. De arts die Thomas en Nancy behandelt, beschouwt de zwangerschap als ieder andere zwangerschap: ‘People say: “Is this baby going to be abnormal or anything like that?” This baby’s totally healthy. I consider it an average pregnancy.’

Enkele dagen na de uitzending van Oprah wordt het onderwerp uitgebreid en sensationeel uitgespit in kranten en op het internet.² Opmerkelijk aan de verslaggeving is dat er allerlei sociaal geconstrueerde vooraannames over gender aan de oppervlakte komen drijven, die bij gelijk welke andere zwangerschap juist onuitgesproken blijven. BBC news bijvoorbeeld stelt: ‘A US man who is six months pregnant, 10 years after having a *sex change operation*, has said he considers his unborn child a “miracle”’.³ Een nauwkeurige lezing van Thomas’ artikel in *The advocate* laat echter zien dat er geen sprake is van een ‘sex change operation’, maar dat Thomas nadruk-

kelijk zijn voortplantingsorganen intact heeft gelaten. Het behoud van zijn reproductiviteit maakt dat, in reactie op de uitzending, mensen stellen dat Thomas geen echte man is: hij is een 'woman on steroids'.⁴ De directeur van het Center for Medicine, Ethics and Law in Canada stelt volgens *The Daily Telegraph* als reactie op de zwangerschap: 'You're not a man, you're a woman and you're having a baby and you're actually having your own baby'.⁵ Een andere stem in hetzelfde artikel stelt 'As a Christian I believe this is morally wrong. I feel that this is just too far and that they are trying to do an experiment with the child. If they wanted to have a child, they could take an infant from an orphanage. They should not be doing this'.

Dat iemand zich als man identificeert en tegelijkertijd zijn wens vervult zelf kinderen te baren, raakt aan diepgewortelde aannames over mannelijkheid, vrouwelijkheid, gender, sekse en lichamelijkeheid. De reacties stellen niet alleen Thomas' identificatie als man ter discussie, maar ook de 'gegenderd-heid' van zijn wens eigen biologische kinderen te willen hebben. Voor mannen is het hebben van een kind wens enigszins genderneutraal te noemen. Maar door deze wens op deze manier daadwerkelijk in praktijk te brengen, stelt Thomas de sociaal geconstrueerde ideeën over vrouwelijkheid en zwangerschap als vrouwendomein ter discussie.

Hoewel Oprah Winfrey en *People Magazine* de zwangerschap presenteren als uniek, is Thomas niet de eerste man die zwanger is. In het in 1998 gepubliceerde artikel 'The pregnant man – an oxymoron?' van Sam More, komen mannen aan het woord die voor of na hun gendertransitie met opzet zwanger zijn geraakt. 'De wens een familie te willen vormen is genderneutraal, maar zwanger zijn niet – in onze samenleving wordt zwangerschap gezien als een activiteit uitsluitend bestemd voor vrouwen', aldus More (1998,

p. 319). Zij interviewde negen vrouw-naar-man transseksuelen over de beleving van hun zwangerschap en hun perceptie van mannelijkheid. Voor menig geïnterviewde in More's artikel is het moeilijk de eigen perceptie van mannelijkheid te verenigen met die van de buitenwereld. Zowel de zwangerschappen in More's artikel als die van Thomas wakkeren de discussie aan wat een man tot man maakt. Kan een mens man en zwanger zijn? Zwangerschap is klaarblijkelijk een typisch vrouwelijke kwaliteit die een specifiek, vrouwelijk lichaam veronderstelt. Het hebben van een kind wens mag dan als genderneutraal worden gezien, het fysiek willen en kunnen dragen is klaarblijkelijk aan één bepaald gegenderd lichaam voorbehouden. Thomas' man-zijn als transman wordt hiermee ter discussie gesteld. Een transman kan niet tegelijkertijd doorgaan als man en openlijk zijn 'vrouwelijke' biologische reproductiviteit laten zien. *Gender troubles* anno 2008.

Het verhaal van Thomas staat niet op zichzelf. Het gegeven dat hij zich met zijn zwangerschap in het publieke debat over gender begeeft, is tekenend voor de positie die transgendermensen en -organisaties voor zichzelf claimen. Hoewel ook sommige transmensen zich kritisch opstellen ten aanzien van Thomas' en Nancy's besluit in de openbaarheid te treden, is hun persoonlijke en publieke actie ook een voorbeeld van de politieke kracht waarmee transgendergemeenschappen plaats voor zichzelf in de samenleving opeisen. Hun actie past binnen de ontwikkeling die het begrip 'transgender' als bron van identificatie en als politieke stroming doormaakt. Talrijke studies geven aan dat veel gangbare opvattingen over gender en sekse onvoldoende recht doen aan de persoonlijke ervaringen en sociale realiteiten van veel (trans- en niet-trans)mensen (Kailey, 2005; Butler, 2004; Tanis, 2003). Gender, sekse, lichamelijkeheid en identificatie zijn complexe fenomenen die geconceptuali-

seerd en geanalyseerd dienen te worden binnen de context waarin ze zich voordoen. De redactie van het *Tijdschrift voor Genderstudies* biedt via een themanummer over 'trans' een forum aan conceptualisering en ervaringen die voorbijgaan aan de dichotome percepties van sekse en gender. Een themanummer over 'transgender' vraagt allereerst om een analyse van het 'object' van studie: wat is 'transgender'? Welke veranderingen heeft het begrip 'transgender' doorgemaakt en welke complicaties brengt dit voort met betrekking tot het gebruik van deze term?⁶

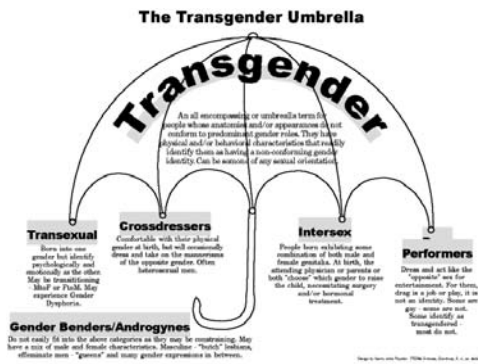
In deze inleiding wil ik mij concentreren op twee constructies van wat 'transgender' kan betekenen. Enerzijds dient transgender als bron van identificatie om uiting te geven aan wie iemand wil zijn en hoe die zich voelt. Anderzijds is het begrip ook gelinkt aan een zich snel ontwikkelende, multidisciplinaire studie van gender, sekse en seksualiteit: Transgenderstudies. De ontwikkelingen van transgender als 'identiteit' en als onderdeel van een multidisciplinaire studie zijn moeilijk van elkaar te scheiden, omdat ze deels voortkomen uit elkaar. Desondanks zal ik ze omwille van de helderheid eerst gescheiden van elkaar behandelen, om ze aan het einde van deze inleiding weer bij elkaar te brengen. Eerst ga ik in op wat onder het huidige begrip 'transgender' wordt verstaan. Vervolgens zal ik uitleggen hoe Transgenderstudies als politieke en academische stroming tot stand is gekomen. Ten slotte roep ik de vraag op wat de consequenties zijn van het huidige begrip 'transgender' voor de ervaringen die we met dit begrip willen beschrijven. De diversiteit aan inzichten en ervaringen die onder het huidige begrip 'transgender' worden verenigd, maakt het gebruik ervan uiterst gecompliceerd. Om deze complexiteit duidelijk te maken, beschrijf ik drie gevolgen die voortvloeien uit de huidige definiëring van het begrip. Deze consequenties zijn vooral van belang voor de mensen

die niet onder het huidige begrip geschaard kunnen of willen worden. Dit roept, wederom, de vraag op wie of wat nu precies aangeduid wordt met het begrip transgender?

Transgender, de wording van een begrip

Het huidige gebruik van de term 'transgender' herbergt vele verschillende connotaties en betekenissen. Volgens Stryker verwijst het huidige begrip naar een reeks fenomenen 'that call attention to the fact that "gender", as it is lived, embodied, experienced, performed, and encountered, is more complex and varied than can be accounted for by the currently dominant binary sex/gender ideology of Eurocentric modernity' (Stryker, 2006, p.3). Sinds het gebruik van het begrip door Virginia Prince begin jaren tachtig, heeft het een ware transitie ondergaan. Prince hanteert het begrip om mensen als zichzelf aan te duiden, die fulltime volgens een andere gender leven dan diegene die hen wordt toegeschreven op basis van hun biologische sekse, zonder gebruik te maken van medische interventie. Zij wilde zich hiermee onderscheiden van enerzijds transseksuelen, die wel tot medische interventie overgingen, en anderzijds van meer fetisjistisch gerichte 'cross-dressers' (Valentine, 2007, p.32). Aan het einde van de jaren negentig verschuift het begrip steeds meer naar de huidige paraplueterm om diegenen te overkoepelen die op velerlei manieren grenzen van gender, sekse en seksualiteit overstijgen, incorporeren en/of bekritisieren. Transgender wordt een 'imagined community encompassing transsexuals, drag queens, butches, hermaphrodites, cross-dressers, masculine women, effeminate men, sissies, tomboys, and anybody else willing to be interpolated by the term' (Stryker, 2006, p.4).

Ook in Nederland heeft deze paraplueterm voet aan de grond gekregen. In de jaren negentig wordt het begrip nog vooral gebruikt

door mensen die zich noch als man, noch als vrouw identificeren (Van Eijk, 2002). De groep is uiterst divers en sommigen maken gebruik van toenmalige medische praktijken om hun lichaam chirurgisch of hormonaal te laten veranderen. Anderen zijn meer op zoek naar een overstijging van gender zonder daarbij het lichaam te willen veranderen. Het begrip incorporeert later ook mensen die zich identificeren als transman of transvrouw, omdat ze het belangrijk vinden hun geschiedenis als 'biologische' vrouw of man niet te 'verloochenen' maar te 'erkennen'. Dat ze door de samenleving en hun ouders voor lange tijd als of jongen of meisje gezien zijn, maakt dat ze ook hiernaar gehandeld hebben. Belangrijk voor de zichtbaarheid van deze invulling van transgender, is het boek *Man/vrouw, min of meer* (De Jong, 1999). Veel mensen herkennen zich in de verhalen die De Jong heeft opgetekend. De zichtbaarheid van de transgendergemeenschap in Nederland is sterk toegenomen door een reeks initiatieven: in 1994 Jongensuur (contactgroep voor mensen met een vrouwenlichaam, die zich man, een beetje man of iets tussen de seksen voelen), in 1996 Het Continuüm, in 1997 Stichting Rene(é), in 2000 T-Image (dat sinds 2001 het Transgender Film Festival organiseert), in 2001 Noodles. Transgenderorganisaties in België vervullen een vergelijkbare rol

(Motmans, 2006). Deze initiatieven vormen een belangrijk podium voor mensen die willen bijdragen aan het vormgeven van niet-gangbare concepties van gender en sekse. In het begin van de eenentwintigste eeuw is het begrip transgender uitgegroeid tot de huidige paraplu-terme.

Transgenderstudies, de ontwikkeling van een wetenschapsveld

Transgenderstudies hebben zich ontwikkeld vanuit een gemarginaliseerde positie, verspreid over vele disciplines, tot een interdisciplinair wetenschapsveld waarin activisme, politiek, sociale en menswetenschappen, biomedische kennis en persoonlijke ervaringen in een constante interactie trachten te komen tot nieuwe conceptualisering van gender, sekse, identiteit en lichaam. Doordat deze stroming is gevoed vanuit diverse invalshoeken, is zij niet alleen uitgegroeid tot een sterk transformerende kracht, maar ook tot een uiterst gecompliceerd veld van studie.

Een eerste belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van Transgenderstudies komt voort uit de interactie met *queer* bewegingen en Queer studies in de Verenigde Staten en Europa, en later met feministische groepen en Genderstudies (Stryker, 2006, p. 7). Groepen als Queer Nation en Act Up (The Aids Coalition to Unleash Power) uiten begin jaren negentig kritiek op het gebruik van gendernormeringen in de Verenigde Staten in het algemeen, maar vooral binnen homo-, lesbo- en feministische bewegingen (Alsop, Fitzsimons en Lennon, 2003, p. 95). Leden van deze groepen zijn van mening dat er onvoldoende ruimte is voor mensen die op zoek zijn naar manieren om gender- en seksualiteitsdichotomieën te overstijgen. Binnen dit activistische en intellectuele milieu begint Transgenderstudies eigen politieke, activistische en intellectuele doelstellingen te formu-

leren. Er wordt gezocht naar frameworks voor het analyseren, bekritisieren en interpreteren van sociaal-cultureel geconstrueerde kennis over lichamelijkheid en de posities die mensen dienen in te nemen. Er wordt nagedacht over het verschil tussen de perceptie en representatie van het 'zelf' en de sociale verwachtingen van de genderrollen en presentatie die mensen uitdragen, en over de diversiteit in posities binnen het veld van seksualiteit.

Een tweede bijdrage aan de groei van Transgenderstudies is de toename van publicaties door individuele transgenderauteurs. Publicaties van auteurs als Kate Bornstein (1994), Leslie Feinberg (1996) en Stephen Whittle (1995) kennen tegenwoordig een groot en internationaal publiek. De genoemde auteurs bekritisieren vanuit een persoonlijk en/of academisch perspectief een breed scala aan dichotomieën. Hierbij willen ze recht doen aan de diversiteit en specificiteit van individuele ervaringen. Daarmee wordt onmiddellijk de spanning duidelijk waarmee Transgenderstudies wordt geconfronteerd. Enerzijds wil men recht doen aan de vele verschillende transervaringen. Anderzijds lijken er toch ook steeds uitsluitingsmechanismen aan de gang en worden ervaringen uitgesloten die hier lijnrecht tegenover lijken te staan.

Een derde belangrijke bijdrage aan het ontstaan van Transgenderstudies is de definiëring van transgender in de psychologie en geneeskunde. De fundering van Transgenderstudies is voor een belangrijk deel gestoeld op werken van seksuologen en psychologen uit het begin en midden van de vorige eeuw. Werken van seksuologen als Magnus Hirschfeld en Havelock Ellis in het begin van de twintigste eeuw hebben bijgedragen tot een conceptualisering van gender en seksualiteit die betekenisvol is voor het huidige begrip van transgender. De eerste definities van transseksualiteit zijn nauw verbonden met het idee van homoseksualiteit als derde sek-

se. Zowel Hirschfeld als Ellis gaan uit van het idee dat homoseksuele mannen en mannelijke *Transvestiten* een mate van vrouwelijkheid in zich dragen (Hirschfeld in Valentine, 2007, p. 41). Krafft-Ebing bekritisert dit model van de derde sekse, omdat hij transseksualiteit (hij gebruikt de term travestie) uitlegt als 'een storing in het psychoseksueel mechanisme door invloeden in het latere leven' (Krafft-Ebing in Sullivan, 2008, p. 108). Het debat dat ontstaat, zet de toon voor de medicalisering van transseksualiteit die kenmerkend is voor de twintigste eeuw. *The transsexual phenomenon* (1966) van seksuoloog Harry Benjamin is van grote invloed geweest op latere psycho-medische conceptualisering van transseksualiteit, zoals de formulering van de *Harry Benjamin standards of care*, de richtlijnen die wereldwijd worden gehanteerd als basis voor medische behandelingen aan transgendermensen.⁷

De impact hiervan is dat transseksualiteit, en later ook transgenderisme, sterk is gemedicaliseerd en gepathologiseerd, zoals blijkt uit de zeer bekritiseerde beschrijving van transseksualiteit als 'genderidentiteitsstoornis' in de DSM-III (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) in 1980. De benadering van transseksualiteit als 'mentale stoornis' wordt door veel transgendermensen, en in toenemende mate ook door psychologen en artsen, gezien als een gevaar voor het welzijn van transmensen (Namaste, 2000).⁸

De geschetste ontwikkelingen van zowel het begrip 'transgender' als 'Transgenderstudies' maakt duidelijk dat 'transgender' een scala aan contrasterende meningen en interpretaties in zich verenigt. Derhalve is Transgenderstudies niet alleen gecompliceerd door de hoeveelheid interpretaties, inzichten en strategieën die zij probeert te verenigen, maar ook door de vraag die zij oproept welke stemmen, ervaringen en belichamingen on-

der 'transgender' verstaan worden en wat deze diversiteit betekent voor het bestuderen van dit 'object van studie' (Valentine, 2007, p. 147).

Transgender, een begrip dat niet (een) is

De conceptualisering van 'transgender' als paraplueterm voor het verenigen van vele inzichten en ervaringen, maakt ook dat er consequenties kleven aan het gebruik van deze term. In navolging van Hines (2006) wil ik betogen dat de vele percepties en inherente tegenstrijdigheden die de paraplueterm onder zich schaaft, er toe hebben geleid dat de diversiteit die benadrukt werd, voor een deel verloren is gegaan. Door met het begrip 'transgender' a priori een diversiteit te veronderstellen, is er de facto een vorm van hegemonalisering opgetreden. Transseksualiteit dreigt bijvoorbeeld weggedrukt te worden. Meerdere auteurs wijzen erop dat transseksualiteit steeds vaker wordt beschouwd als een bevestiging van heersende gendernormen (Hines, 2006; Namaste, 2000; Prosser, 1998). Het gevaar dreigt dat transseksualiteit gepresenteerd wordt als essentialistisch en statisch, terwijl transgender geassocieerd wordt als deconstruerend en dynamisch, waardoor beide concepten niet langer recht doen aan de verschillen in ervaringen die ze herbergen. Transgender lijkt daarmee, in zijn rol als normdoorbrekend, als hegemoniaal ideaal geplaatst te worden tegenover transseksualiteit, dat meer op zoek zou zijn naar 'vaste' vormen van gender en sekse. Prosser beklemtoont dat niet vergeten mag worden dat er ook andere subjectposities zijn, die huidige constellaties van gender kunnen bekritisieren, maar die niet binnen de term 'transgender' begrepen kunnen worden (Prosser, 1998).

Een tweede consequentie van het gebruik van de term transgender is dat het in- en uitsluitingsmechanismen in gang zet die ertoe

leiden dat ervaringen van mensen worden uitgevlakt als ze moeilijk in te passen zijn in het transgender vertoog. David Valentine beschrijft in *Imagining transgender: an ethnography of a category* (2007) dat, hoewel 'transgender' een radicaal progressieve categorie kan zijn met groot potentieel en nut voor het winnen van politieke, sociale en economische rechtvaardigheid, het concept ook het gevaar in zich herbergt de eigen in- en uitsluitingsmechanismen te produceren door mensen te willen herenigen die zichzelf niet als dusdanig identificeren. Hij refereert aan sommige *drag queens* in gay bars in New York voor wie hun *cross dressing* een *performance* is en geen gender-identificatie. De term transgender ontnemt hen de mogelijkheid zich primair als 'gay men' te identificeren. Ook verwijst hij naar de *fem queen* sekswerkers in de straten van de *meat market* in New York, die door maatschappelijk werkers en transgenderorganisaties onder de terminologie 'transgender' worden geschaard, maar die zichzelf totaal niet als zodanig identificeren (Valentine, 2007, p. 105-137). Ondanks de breedte van de term, produceert zij mechanismen waardoor specifieke relaties van insluiting en uitsluiting optreden.

In het verlengde hiervan wordt benadrukt dat de theoretische basis waarop het begrip transgender is gestoeld (wit, Amerikaans-Europees, biomedisch en heteroseksueel georiënteerd) onvoldoende erkend wordt, waardoor ervaringen van transmensen die sterk gelinkt zijn aan een specifieke etnische, culturele of religieuze achtergrond, onvoldoende aansluiting vinden bij huidige strategieën en theoretische conceptualisering van transgender. Aldus wordt de roep groter om aandacht te schenken aan de veelal onderbelichte intersecties en interacties tussen gender en etniciteit (Roen, 2006).

Ten slotte, ter introductie

De grote diversiteit die onder de term transgender schuilgaat, vraagt om meer empirische en analytische studies naar het begrip zelf en naar de diverse contexten die bijdragen aan de vorming van het concept en de ervaringen die eronder worden verstaan. De discussies rondom de conceptualisering van de term 'transgender' als ook rondom de zwangerschap van een transman, laten niet alleen zien hoezeer gender, sekse en lichamelijke met elkaar verweven worden en in sociaal geconstrueerde normeringen tot uitdrukking komen, maar zij laten ook het belang zien van onderzoek dat dergelijke mechanismen in kaart brengt.

De vier artikelen in dit themanummer onderschrijven het belang van onderzoek naar transgenderonderwerpen. De bijdrage van literatuurwetenschapper Bart Eeckhout stelt ons denken meteen op de proef. De thema's die door Sarah Schulman in *The penis story* (1979) worden aangehaald, vertonen, via een butleriaanse lezing, een grote gelijkenis met aspecten die transgendermensen in hun transleven doorlopen. De transitie in zelfperceptie en zelfdiagnose zijn kenmerkend voor veel transmensen die, zoals Eeckhout terecht opmerkt, een proces van wording doorlopen. Eeckhout stelt de vraag: is Schulmans ver-

haal, over transformatie, performativiteit en gender-in-wording, een utopie, werkelijkheid of fictie? Wat zou jij doen als je plotseling wakker wordt met datgene wat je nu net niet hebt?

De bijdrage van historica Geertje Mak behandelt ook transformatie en metamorfoses. Transseksualiteit is, zoals ook door Eeckhout opgemerkt, nooit hetzelfde, is niet af en immer veranderlijk. De invulling van transseksualiteit is een steeds transformeerd fenomeen, afhankelijk van de context. Bij de psychotherapeut, bij de endocrinoloog, bij de logopedist is transseksualiteit steeds iets anders, ondergaat het steeds een andere transformatie. In navolging van Hirschauers *Die soziale Konstruktion der Transseksualität* (1897) gaat Mak na welke metamorfoses hermafroditisme rond 1900 heeft ondergaan. Zij onderzoekt hoe het lichaam en het 'zelf' van hermafrodieten op verschillende manieren met elkaar in verband worden gebracht. Ze vraagt zich af welke vormen het zelf in medische praktijken aanneemt. Hoe kan het dat het zelf steeds weer verdwijnt, opduikt, zich transformeert, verstomt en weer wordt uitgenodigd te spreken?

Dit themanummer vervolgt met het artikel van Femke Olyslager en Lynn Conway die vanuit een statistisch-analytische wijze kijken naar het 'fenomeen' transseksualiteit. In veel wetenschappelijke studies wordt geschermd met het argument dat transseksualiteit een zeldzaam fenomeen is. Aan de hand van een evaluatie van statistische studies vragen de auteurs zich af of transseksualiteit wel zo zeldzaam is als wordt beweerd.

Het nummer wordt afgesloten met de vraag waarom sekse überhaupt zo belangrijk is. Aan de hand van ondermeer vraagstukken rond de regelgeving van geslachtsaanpassende behandelingen en wijzigingen van het geboorteregister, onderzoeken de juristen Marije Graven en Marjolein van den Brink welke

voorwaarden er aan een dergelijke wijziging worden gesteld. Hun artikel raakt ook aan de kern van veel juridische vraagstukken omtrent gendertransities: is het recht wel zo eenduidig en consistent als het gaat om sekse?

Noten

- 1 De hieronder volgende uitspraken zijn getranscribeerd vanuit de uitzending *Oprah*, 3 april 2008, geraadpleegd via www.youtube.com op 7 april 2008.
- 2 'People and Oprah exclusive: the pregnant man speaks out!', gepubliceerd op <http://www.people.com/people/article/0,,20187678,00.html>, en 'Pregnant US man hails 'miracle'' (BBC news) <http://news.bbc.co.uk>, gepubliceerd 4 april 2008, en 'Man claims he is pregnant' (BBC news 4 april 2008).
- 3 'Pregnant US main hails "miracle"', BBC News 4 april 2008, eigen cursivering.
- 4 Uitspraken op Forum van www.youtube.com, geraadpleegd 8 april 2008.
- 5 *Daily Telegraph*, 28 maart 2008.
- 6 In dit artikel focus ik op de term *transgender* in plaats van *trans*, omdat transgender en Transgenderstudies in wetenschappelijke artikelen veel gehanteerde concepten zijn en ik in mijn artikel ook aandacht wil schenken aan de ontwikkeling van Transgenderstudies, waarin specifiek de term transgender nog wordt gehanteerd.
- 7 Zie voor de gehele 'standards of care': World Professional Association for Transgender Health: www.wpath.org.
- 8 Voor een duidelijke kritiek op het gebruik van transgender als gender identiteitsstoornis, zie GID Reform Advocates: www.transgender.org/gidr.

Literatuur

- Alsop, R., A. Fitzsimons & K. Lennon (2003). *Theorizing gender*. Cambridge: Polity Press.
- Beatie, T. (2008). Labor of love. *The advocate*. 27 maart 2008.
- Benjamin, H. (1966). *The transsexual phenomenon*. New York: Julian Press.
- Bornstein, K. (1994). *Gender outlaw on men, women and the rest of us*. New York: Routledge.
- Butler, J. (2004). *Undoing gender*. New York: Routledge.

- Eijk, M. van (2002). *Bewegen tussen grenzen*. Doctoraal-scriptie Genderstudies, Universiteit van Amsterdam.
- Feinberg, L. (1996). *Transgender warriors: making history from Joan of Arc to RuPaul*. Boston: Beacon Press.
- Hines, S. (2006). What's the difference? Bringing particularity to queer studies of transgender. *Journal of Gender Studies*, 15, 49-66.
- Jong, T. de (1999). *Man/Vrouw, min of meer: gesprekken over een niet-gangbare sekse*. Amsterdam: Schorer boeken.
- Kailey, M. (2005). *Just add hormones: an insider's guide to the transsexual experience*. Boston: Beacon Press.
- More, S.D. (1998). The pregnant man – an oxymoron? *Journal of Gender Studies*, 7, 319-328.
- Motmans, J. (2006). *De transgenderbeweging in Vlaanderen en Brussel in kaart gebracht: organisatiekenmerken, netwerken en strijdpunten*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid UA-Uhasselt.
- Namaste, V.K. (2000). *Invisible lives, the erasure of transsexual and transgendered people*. Chicago: University of Chicago Press.
- Prosser, J. (1998). *Second Skins: the body narrative of transsexuality*. New York: Columbia University Press.
- Roen, K. (2006). Transgender theory and embodiment: the risk of racial marginalization. In S. Stryker & S. Whittle (Eds.), *The transgender studies reader* (p. 656-665). London/New York: Routledge.
- Stryker, S. (2006), (De)subjugated knowledges: an introduction to transgender studies. In S. Stryker & S. Whittle (Eds.), *The transgender studies reader* (pp. 1-17). New York: Routledge.
- Sullivan, N. (2008). The role of medicine in the (trans)formation of 'wrong' bodies. *Body & Society*, 14, 105-116.
- Tanis, J. (2003). *Transgendered theology, ministry and communities of faith*. Cleveland: The Pilgrim Press.
- Valentine, D. (2007). *Imagining transgender: an ethnography of a category*. Durham: Duke University Press.
- Whittle, S. (1995). Gender fucking or fucking gender? In D. King & R. Ekins (Eds), *Blending genders: social aspects of cross dressing and sex changing* (pp. 196-214). London: Routledge.